

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 21/2014 rd

Den nationella människohandelsrapportörens rapport 2014

Till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 7 oktober 2014 den nationella människohandelsrapportörens rapport 2014 (B 19/2014 rd) till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att lagutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- minoritetsombudsmannen Eva Biaudet och överinspektör Venla Roth, Minoritetsombudsmannens byrå

- specialsakkunnig Ville Hinkkanen, justitieministeriet
- överinspektör Karolina Henriksson och specialsakkunnig Tero Mikkola, inrikesministeriet
- avdelningschef, tingsdomare Jaana Helander, Helsingfors tingsrätt
- kriminalinspektör Ismo Siltamäki, polisinspektionen i Helsingfors
- jurist Maija Koskenoja, Pro-tukipiste ry
- professor Johanna Niemi
- biträdande professor Sakari Melander
- doktor i samhällsvetenskaper Anna Kontula.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- Riksåklagarämbetet
- inrikesministeriets polisavdelning
- Finlands Advokatförbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Den nationella människohandelsrapportören har i sin andra rapport bedömt hur uttalandena i den första rapporten från 2010 och de uttalanden som riksdagen utifrån den riktade till statsrådet har omsatts i praktiken. Människohandelsrapportören har också granskat i vilken utsträckning människohandel har identifierats och rättigheterna för offer för människohandel tillgodosetts i straffprocessen. Granskningen har riktat in sig särskilt på människohandel för sexuellt utnyttjande. Människohandel behandlas i berättelsen både i ett brett samhälleligt perspektiv och i ett

juridiskt perspektiv. Lagutskottet anser att människohandelsrapportörens rapport är uttömmande och förtjänstfullt gjord. Rapportens infallsvinkel är offercentrerad. I sitt utlåtande om rapporten 2010 (LaUU 16/2010 rd) påminde lagutskottet om att infallsvinkeln är motiverad med tanke på de mänskliga fri- och rättigheterna, men att också andra synvinklar och mål behöver vägas in i arbetet mot människohandel, som vad som kan göras för att förebygga människohandel och lagföra de skyldiga

De rekommendationer som ingick i rapporten 2010 och riksdagens uttalanden gav arbetet mot

människohandel en tydlig inriktning. Människohandelsrapportören anser att utvecklingen efter rapporten 2010 har varit positiv, såväl till omfattningen som kvalitativt. För att den positiva tendensen ska hålla i sig stöder lagutskottet människohandelsrapportörens rekommendation att ett övergripande handlingsprogram för förebyggande av människohandel bör tas fram. Utskottet håller med människorättsrapportören om att det är viktigt att konsekvenserna av de föreslagna ändringarna av lagstiftningen följs upp och att man vid behov vidtar åtgärder för att rätta till eventuella problem. Enligt utskottet är det också viktigt att justitieministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att bereda genomförandet av brottsofferdirektivet (direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem).

Några av de största utmaningarna för kampen mot människohandel är enligt människorättsrapportören definitionen av människohandel och dess förhållande till koppleri, problemen med tillämpningen och tolkningen av strafflagens bestämmelser om människohandel och de öppna rekvisiten i bestämmelserna. Under det gångna året har utskottet i samband med regeringens proposition RP 103/2014 rd behandlat strafflagens bestämmelser om straffet för människohandel och koppleri. Bestämmelserna utgår från människohandelsrapportörens rapport 2010 och riksdagens skrivelse om den. Utskottet tillstyrkte i sitt utlåtande (LaUB 15/2014 rd) propositionens förslag till ändringar i straffbestämmelserna om koppleri och människohandel för att göra gränsdragningen mellan brotten tydligare. Det är enligt utskottet viktigt att fortsatt följa upp hur ändringarna påverkar praxis vid tolkning och tillämpning av bestämmelserna.

Den nationella människorättsrapportören har i sin berättelse särskilt lyft fram människohandel förknippad med sexuellt utnyttjande. Utifrån de fall som tas upp i rapporten är ett av problemen att bevisa uppsåtligheten hos den som gör sig skyldig till sexualbrott, alltså i vilken utsträckning denne har varit medveten om att offret de facto inte har gett sitt samtycke, utan har underkastat sig handlingen tvingad av t.ex. den

som gjort sig skyldig till människohandelsbrott. Regeringen överlämnade i november i år en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 20 kap. 8 § i strafflagen (RP 229/2014 rd). Det föreslås i propositionen att formuleringen i bestämmelsen i strafflagen om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel ska ändras så att gärningen ska vara straffbar också om den begås av oaktsamhet. Samtidigt föreslås det att maximistraffet för gärningen ska höjas från sex månader till ett år.

Människorättsrapportören rekommenderar i sin rapport att urvalet av processuella medel även i människohandelsfall ska utökas i rättegångsbalken. Enligt förslaget bör det bli möjligt att använda videoinspelningar från förundersökningen också vid bevisningen i rättegångar som gäller sexuellt utnyttjande. Riksdagen behandlar som bäst en revidering av bestämmelserna som gäller bevisning i de allmänna domstolarna (RP 46/2014 rd). Det föreslås i propositionen att en videobandad berättelse som en målsägande i ett sådant våldtäkts- eller utnyttjandebrott som avses i 20 kap. i strafflagen har avgett vid förundersökningen ska få användas som bevis, om den åtalade har getts tillbörlig möjlighet till motförhör vid förundersökningen. Grundlagsutskottet konstaterade följande i sitt utlåtande (GrUU 39/2014 rd s.3-4): "Enligt grundlagsutskottet måste man i princip förhålla sig synnerligen restriktiv till en reglering som begränsar rätten till förhör under huvudförhandlingarna. Trots det anser utskottet att det med hänvisning till de kriterier för att skydda offret som anges i propositionen (s. 84-85) är godtagbart att särbehandla brotten våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt utnyttjande av barn också när målsäganden vid förhörstillfället har uppnått myndighetsåldern." Lagutskottet konstaterar att grundlagsutskottets ståndpunkt gör att man måste inta en försiktig hållning till rekommendationen i människorättsrapportörens rapport. Eftersom behandlingen av propositionen fortfarande pågår kan utskottet i detta skede inte ta närmare ställning till frågan.

Det rekommenderas i rapporten att människohandelsrapportören ska få rätt att följa också sådana rättegångar om människohandelsbrott som hålls bakom lyckta dörrar för att rapportörens rätt att få uppgifter ska säkras. Utskottet anser det inte vara motiverat att människohandelsrapportören deltar i den behandling som sker bakom lyckta dörrar, som är till för att målsägandens rättssäkerhet ska kunna tryggas och ofta också för att tillräckliga bevis ska komma fram vid rättegången. Inte heller är rekommendationen nödvändig för att människorättsrapportören ska få tillräcklig information, eftersom sekretessbelagda domar i människohandelsbrott meddelas människohandelsrapportören för kännedom.

Utskottet omfattar människorättsrapportörens syn i fråga om nödvändigheten av tillräcklig utbildning och tillräckliga resurser för förundersökningsmyndigheter, åklagare, rättsbiträ-

den och domstolar. Utskottet ställer sig också positivt till att höja kunskaperna om människohandelsbestämmelserna och i vidare bemärkelse också om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Vid utfrågningen av sakkunniga framhölls det att polisen, åklagarväsendet och domstolarna fått ta del av utbildning som tar upp människohandel. Utskottet konstaterar att utbildningen måste vidareutvecklas och ordnas mera systematiskt än hittills. Helsingfors tingsrätts praxis med en särskild ansvarig domare för människohandelsbrott som också har ansvar för att utbildning anordnas i ämnet måste anses som föredömligt.

Ställningstagande

Lagutskottet föreslår

att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 17 december 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Anne Holmlund /saml
vordf. Stefan Wallin /sv
medl. James Hirvisaari /m11
Mikael Jungner /sd
Arja Juvonen /saf
Suna Kymäläinen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd

Jaana Pelkonen /saml
Arto Pirttilahti /cent
Kristiina Salonen /sd
Kari Tolvanen /saml
Ari Torniainen /cent
Peter Östman /kd.

Sekreterare var

utskottsråd Kirsi Pimiä.